

АНОНИМЕН ПЪТЕПИС

/ 1690 /

През 1690 г. във Виена или в някои от немските печатарски центрове излиза от печат едно описание на градовете, крепостите и земите по главния път от Белград до Цариград. То е включено като приложение към една малка книжка под заглавие: *Das zwar hochmütig aber gedemüthigste Turckis. Hunds Berrarr unter der Regierung des unüberwirdlichsten Grossen Leopold durch kluge Conduite und Anführung des Tapfermütig- und Sieges-glücklichen, Teutschen Durchleuchtigen Helden Scanderbegs, Ludwig Wilhelms von Baden-Baden, dessen theils rühmlichen Thaten: Samt des Turckischen Monds-Reichs Steigen und Abnehmen: Mit zugleich wohleingerichteter Darstellung und Kupfer-Bildnuß der ordentlichen Land-Strasse, wie solche über Nissa, Sofia und Adrianopel, biß auf Constantinopel, gewöhnlich; und was für Orte sich auf selbiger befinden, so denen Curiosen Teutschen, zum Theil noch unwissend. Alles in beliebiger Kürtze, doch kernhafft verabfasset. Gedruckt im Jahr 1690.*

Съдържанието на тази книжка показва, че тя е била едно от произведенията на т. нар. „Turcica“ т. е. историко-географски и политико-религиозни публикации, които възниквали с познавателна и публицистична цел особено през годините, когато опасността от османска агресия нараствала. Авторът на книжката, както и на включения в нея пътепис, не е известен. По всичко изглежда, че той е бил някой от военните специалисти и разузнавачи, каквито обикновено са придружавали императорските дипломатически мисии, изпращани до султанската столица. Самото описание на пътя очевидно е било предназначено да служи като пътеводител на австрийските офицери и военни при продължаването на войната след големите успехи на Балканите през 1688—1690 г. Някои грешки в описанието внушават мисълта, че вероятно самият автор не е пътувал лично, но че той е обобщил пътните бележки на други лица, които са видели непосредствено описваните селища и земи. За българската научна книжнина този пътепис е останал почти неизползуван с изключение на един незначителен пасаж за гр. София, приведен на времето от Ат. Иширков в книгата му „Град София през XVII в.“ (1912 г.).

ОПИСАНИЕ И ГРАФИЧНО ИЗОБРАЖЕНИЕ НА ГЛАВНИЯ ПЪТ,
КОИТО ОБИКНОВЕНО СЕ ИЗПОЛЗУВА ПРЕЗ НИШ, СОФИЯ
И АДРИАНОПОЛ ЗА КОНСТАНТИНОПОЛ,
И ЗА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА, КОИТО СЕ НАМИРАТ
ПО НЕГО... 1690 Г.

... За по-добро осведомление на благосклонния читател, струва ми се, не е безполезно да бъде представено едно кратко изложение за често използвания главен път, по който ежедневно се пътува от Белград през Ниш, София, Филипополис и Адрианопол за Константинопол, за да се знае къде се намира един или друг от споменатите градове, на какво разстояние са отдалечени те един от друг и какви проходи, клисури, планини, реки и крепости трябва да бъдат преминавани.

И така след Белград или гръцки Белград, главният град и крепост в Сърбия (който сега наново е присъединен и включен към унгарското кралство), пътят минава първо през Исартчик¹, незначително селище, където се намира един кервансарай или хан за пътниците. От Белград то е отдалечено на 3 мили разстояние и не е далеч от Дунав. То се намира на същото разстояние и от разположения на същата река гр. Семендрия². По-нататък се минава през Колар³, също едно малко открито селище, но снабдено с хубава джамия или турски храм, отдалечено на три мили от предишното. След това идва Хасан паша паланка⁴, едно село, намиращо се до един кастел, заграден с вал, снабден с колове и лоши оръжия, също и с няколко малки полски оръдия. Такива кастели наричат паланка. То отстои също на 4 мили. Дотук селищата са на равнина, тук-таме обрасла с гори. По-нататък се минава през Ягодна⁵, едно голямо село, отстоящо на 3 мили разстояние от предишното. Оттам се отива за Ягодна⁶, едно също така неукрепено и снабдено с кервансарай и джамии село, отстоящо на 3 мили. По пътя между последните две села има една планина, обрасла с гори. Оттам пътят води за Борохин⁷, едно лошо село, където се еди да се пристигне тук обаче, по пътя има една р. Морава с лодка или сал. Тя дели Сърбия от България.

От Борохин, следвайки пътя, се стига до Алексинчи⁸, също незначително място. Отстои на 4 мили. Там се налага, следвайки пътя, да се мине близо само край гори и по висока планина, също през един проход — Темиркапи. След това през една висока, обрасла с гори планина се стига до Ниш — 4 мили. Дотук сега са проникнали и са стъпили здраво християнските оръжия под мъдрото предводителство на многоспоменавания и прославен принц Лудвиг фон Баденски. Този град Ниш някога е бил един от главните градове на българското царство, което е попад-

нало под турска власт и него още през 1366 г. Градът е разположен сред планини в една приятна равнина, изпълнена с ниви и лозя. Река Нишава, над която минава един добре изграден каменен мост, дели града на две части. Тук могат да се видят няколко джамии, кервансараи и бани.

Да проследим по-нататък пътя за Константинопол. Той минава по покрита с малко лозя и много гори висока планина, наречена Конавица⁹, която започва веднага след Ниш. Стига се до Извар¹⁰, който е отдалечен на 4 мили. По-нататък се стига в Пиерот, едно постлано с камъни тържище, състоящо се от 350 огнища. За тези страни това е малко особено, защото доста много големи градове в Турция нямат каменни настилки. Тук се намира един стар, защитен с две стени кастел или замък, който бе завзет от г-н Пиколомини¹¹, излизайки от Ниш.

Оттам нататък се минават наново 2 мили през една равнина сред хубави ниви, но от двете страни се издигат гористи планини. След това още една миля през висока планина между много тесни и твърде високи скали. Долу в равнината обаче се минава един ръкав на р. Нишава по дървен мост и после се стига до Драгоманти¹². По-нататък се пътува из равнина само през ниви, докато сетне се стигне до Петрьошин¹³, остоящ на 2 мили, сетне още една миля — пак през равнина, чак до София, също 2 мили.

Тази София е един голям многолюден град, разположен в хубава равнина, из която на няколко мили наоколо се виждат хубави ниви и села. Самият град има отлично разположение и при това е много добре населен както от пришълци, така и от местни хора, но въпреки това е без стени. При това той е главен град на цялото българско царство. Частни сгради тук могат да се видят, наистина лошо и само дървени, покрити с дъсчени капаци. Градът обаче има различни, добре изградени кервансараи, джамии и бани. Сред тях има една естествено топла баня, освен това няколко православни черкви и една капела на францисканските отци.

От град София пътят сега продължава 3 мили нататък все още през равни ниви между малко отдалечени гористи планини. Накрай обаче се минава още една миля по висока планина, наречена Кабра (?), и следователно след общо 4 мили до Вокорел¹⁴ край реката, наречена Искер. След това продължава до Ихтиман — 13 мили. По-нататък се минава по една висока планина през един проход и през едно селце Дербент за Капуджик — също 3 мили. От София до Константинопол от лявата на пътя се издига планината Хемус; от дясната страна обаче извънредно високата планина Хеброс¹⁵. По-нататък се пътува за Ведрин¹⁶, което се намира на планината Нофак¹⁷ — 3 мили, и се стига до Татар Пасарджик, едно хубаво тържище, 3 мили. И така после се идва до Филипополис, също на 3 мили.

Този град, разположен върху и край височини между из-

възредно високи планини, е доста голям и просторен. Той е и много стар, понеже е бил изграден от цар Филип, бащата на Александър Велики, който е пребивавал там. Градът е споменат и в апостолските истории, където се казва, че апостол Павел бил проповядвал тук. Разположен е в доста приятна местност на р. Хеброс под полите на планината Родопи. Той принадлежи към най-старите градове на македонското царство, столица на което някога е бил. Освен турските джамии, християнските черкви, кервансарите, баните и другите обществени сгради, къщите му иначе са много лоши, ниски и са направени от глина, както обикновено турците строят и както са свикнали.

От споменатия Филипополис пътят води към Сосовице¹⁸, 3 мили, и по-нататък през Узумтчоба¹⁹, нови 3 мили, за Харманли, също 3 мили. На това място трябва да се премине през р. Бууктерса по един дълъг каменен мост и оттам за Мустафа паша кюпри, повторно по един хубав каменен мост, дълъг 400 крачки, оттам чак до Адрианопол още три мили.

Този голям град, който някога е бил резиденция на турските султани, е разположен твърде хубаво в полите на планина в низината на р. Марица, над която минава твърде дълъг каменен мост. Недалеч от него реките Тунца и Харда се сливат със същата река. Градът е защитен с една зидана стена и кули и е обкръжен от големи предградия. Доста голям е и твърде многолюден. Сред различните по-забележителни сгради на първо място са джамиите или турските храмове (между тях една е приятна за гледане поради особения си план и четирите си високи минарета) освен кервансарите, баните, магазините [безистените] и т. под. Има и един султански дворец, или сарай, отделен от града и обграден с дебели стени с доста голям обхват. През него тече р. Тунца. В него са включени хубави ливади и една приятна горичка за почивка. С изключение на къщите на някои големци обикновените сгради тук, както и в другите турски градове, не представляват нищо особено.

Сега да се върнем пак на главния път, който от този град нататък отива за Опол паша²⁰, сетне за Хапса²¹, едно хубаво тържище, където има един хубаво изграден хан, до Баба²² — всичко 7 мили. По-нататък се продължава през един внушителен, дълъг 200 крачки мост за Бургаус²³, едно тържище и турски приют, общо 4 мили. Оттам се отива в Скорли²⁴, 7 мили, и по-нататък до морето Пропонтида²⁵. Оттам после се минава над едно мочурище и вода по един твърде дълъг каменен мост, състоящ се от 33 свода, за разположения на една скалиста височина град Селимбрия²⁶ — 5 мили. По-нататък се отива за Понто гранде²⁷ [Големия мост], едно село, което е наречено така от един или по-скоро от четири каменни моста над един залив на морето — общо 2 мили. По-нататък се стига в Понте пиколо²⁸ — също 2 мили. И накрай пътят стига в Константинопол, сегашната столица на турската империя и град резиденция за султаните — 3 мили...

- ¹ Isartschik — тур. Хисарджик, дн. Авала, източно от Белград.
- ² Semendria — дн. Смедерево.
Colar — дн. с. Колари, южно от Смедерево.
- ⁴ Хасан паша паланка — дн. Смедеревска паланка.
- ⁵ Patischina — дн. Баточина.
- ⁶ Iagodna — Ягодина, дн. Светозарево.
- ⁷ Borochin — дн. Парачин.
- ⁸ Alexinschi — дн. Алексинац.
- ⁹ Sopawiza — Куновица планина, част от дн. Сува планина, южно от Нишава.
- ¹⁰ Iswar — Извор, дн. с. Клисурса, източно от Бела паланка.
- ¹¹ Енеас Силви Пиколомини, императорски генерал, който през 1689 г. навлиза до Скопие и Прищина.
- ¹² Dragomanli — Драгоман.
- ¹³ Petroschin — с. Петърч, Софийско.
- ¹⁴ С. Вакарел.
- ¹⁵ Тук-авторът вероятно вместо името на Рила е записал името на Хеброс [Марица].
- ¹⁶ Wedrin — несъмнено изопачено предадено името на с. Ветрен, Пазарджишко.
- ¹⁷ Някои пътеписци от XVI в. наричат Ихтиманска Средна гора Новак планина.
- ¹⁸ Sosowitzte — така несъмнено авторът е чул и предал името Поповица.
- ¹⁹ Usumtschoba — дн. Узунджово.
- ²⁰ Opol Bassa — неуточнено; между Одрин и Хавса се намира Оглу паша, дн. Оулпаша.
- ²¹ Hapsa — дн. Хавса.
- ²² Babba — дн. Бабаески.
- ²³ Burgaus — дн. Люлебургаз.
- ²⁴ Scorli — дн. Чорлу.
- ²⁵ Mare Propontis — Мраморно море.
- ²⁶ Selimbria — дн. Силиврия (тур. Силиври).
- ²⁷ Ponto grande — дн. Бююкчекмедже.
- ²⁸ Ponte piccolo — дн. Кючукчекмедже.